

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICA ȘI CULTURALA

Director : E. LOVINESCU

LITERATURA ȘI VIAȚA

I

Literătura isvorăște din viață; uneori pare însă a-i impri-
ma directive. Linia de demarcație se stabilește anevoe; nu se
poate ști cine e la remorcă. Ieșind din viață, literatura îi
acuză unele trăsături și caractere; abundând într'un sens,
ea devine la rândul ei creatoare de valori.

Viața se folosește câteodată și de criterii imorale; pre-
tuește cea ce nu e de prețuit; disprețuește cea ce ar merita
mai multă considerație. În loc de a-i remedia insuficiența
morală, literatura îi accentuează creind tipuri ce impune
definitiv puncte de vedere lipsite de obiectivitate. Arta devine
astfel un agent de disoluție morală; prin marea ei putere
de sugestiune propagă judecăți false. Voi da câte va
exemple de divergență dintre literatură și morală.

Avarul și Risipitorul

Avarul e ridicol și odios dela Plaut și până la Dela-
vrancea. Molière l'a fixat definitiv în Harpagonul lui; Balzac
în Grandet.

E ridicol prin ciudata boală de a se lipsi de bucuriile
vieții din setea de a aduna tot mai mulți bani. Care sunt
însă bucuriile vieții? Multe și niciodată aceleași la fiecare
om în parte. Unul își găsește fericirea în lux, altul în mân-
care; unul în femei, altul în știință; unul în aparențele
vieții, altul în gloria postumă. Pentru ce n'ar fi și oameni
cari să și găsească plăcerea în acumularea banului? Fiecare
din noi e plă-muit pentru anumite plăceri. Amănunte psi-
hologice sau fiziologice ne fac improprii pentru unele din
bucuriile ale vieții.

Lipsa de favoare ne ridică bucuria mâncării; lipsa fi-
neții acustice ne ridică imensa bucurie a muzicii.

Pentru ce nu i-am presupune avarului un simț nou ce
ne lipsește? Am voi să-l vedem mâncându și banii.

Plăcerea gâtlejului o admitem; plăcerea ochilor nu

voim să i-o admitem. El se bucură însă prin ochi, văzând grămada de aur și nu prin gâtleej. Intru cât ar fi mai a-normal?

Sunt oameni cari nu și trăesc viața, din grija gloriei postume. Artiștii și savanții duc calvarul mizeriei și al suferinții nu numai din incompatibilitate cu realitatea ci dintr'o voință încăpățanată. Urmăresc un vis sublim. Vor realiza o operă. De n'o înțeleg contemporanii, o vor prețui urmașii. Vor pomeni de ei generațiile viitoare. Că nebunie!—după unii. Nobilă și frumoasă nebunie, din care iese progresul omenirii,—dar nebunie. Intru cât îi va bucura gloria postumă? Intru nimic. Chestiunea trebuie pusă altfel. Gloria postumă nu ne mai privește. Gândul că se va vorbi de noi, ne produce însă o mare bucurie încă din viață.

Ține locul altor plăceri: ne alungă foamea și frigul. Din vatra lui se împrăștie o bine-făcătoare căldură ce ne aromeste. Nu simțim frigul iernei din mansasarda săracă. Printre lipsuri trecem mândri și fericiți. E o iluzie! — Ce este însă iluzia și ce realitatea? Cine a putut preciza hotarele uneia și ale alteia? Măsura e în sensibilitatea noastră. Această fericire e tot atât de legitimă ca ori care alta. Și marea bucurie a gloriei postume e intru cât-va admisă, dacă nu de oamenii simpli, cel puțin de intelectuali.

Pentru ce n'am admite și bucuria grămezii de aur? E o bucurie inferioară! Desigur. E însă o bucurie legitimă și nu mai pe jos de bucuria stomacului. De ce am admite pe un om ce-și dă averea, cinstea și chiar viața pentru o femeie și nu am admite pe cel ce e capabil de privațiuni infinite pentru un bulgăre de aur? Fiindcă mai mulți a-leargă după femei, decât după aur? Nu-i de ajuns. Se va zice: aurul e bun pentru plăcerile ce poate aduce. Avarul va răspunde însă: plăcerea mea este tocmai în posesiunea lui, după cum plăcerea vizionarului e în gândul că va dobândi gloria postumă. Eu cel puțin îmi pipăi aurul. Vizionarul nu-și va pipăi niciodată gloria. Trăește numai cu gândul ei.

Ce i s'ar putea răspunde logicei avarului? Avarul e totuși acoperit de un ridicol universal. Il vedem numai prin gesturile meschine cu care își agonisește paraua, torturându-se pe sine, jertfind mării pasiuni ce-i încălzește flința transfigurată de bucurie.

* * *

Avarul nu e numai ridicol ci și odios. Harpagonul lui Molière se cumpănește între comedie și tragedie. E comic când efectele avariției se resfrâng numai asupra lui însuși; e tragic prin dezorganizarea în care își aruncă întreaga familie. E comic în tot ceea ce-l privește pe dânsul; e tragic

În ce privește pe alții. Stăpân pe sine, își poate îndruma viața cum voește. Neavând însă ideile și prejudecățile noastre, e firesc să ni se pară comic. Rădem deci în fața epiceii lupte de toate zilele, pentru a-și înfrânge chemările vii ale vieții în dauna realității moarte a banului îngrămădit. Un om ce se flagează singur e comic; flagelat de alții e tragic.

Cele mai însemnate piese ale lui Molière se pot reduce la o schemă: vițiul unuia singur dezorganizând o familie întreagă. Frica de moarte a lui Orgon îi dezorganizează familia; se însoară cu o femeie ce-i exploatează boala închipuită; vrea să-și mărite fata cu un morticol odios; zdruncină liniștea casei prin introducerea doctorilor.

Frica de iad a lui Orgon e pe cale de a-i zdrobi familia: Tartuffe râvnește la farmecele Elmirei și la mâna fetei. Prin viclenie pune stăpânire și pe casă. Și, dacă n'ar fi intervenit trimisul regelui, întreaga familie ar fi fost aruncată pe drumuri.

Avariția lui Harpagon îi dizolvă familia. Elisa e contrariată în sentimentele ei. Harpagon ar voi s'o mărite cu un bătrân bogat. Cleant e nevoit să trăiască din expediente puțin onorabile. Tatăl lui ar voi să-l însoare cu o văduvă bogată. În fața patimii cumplite, legăturile firești dintre părinți și copii se frâng. Respectul filial nu poate rezista. Rugina avariției roade totul. Tatăl și fiul se găsesc astfel unul înaintea altuia ca doi dușmani: calăul și victima. Și când victima se răzună, furând caseta cu bani a avarului, publicul e de partea lui Cleant.

Firește.

Un avar e într'o măsură oarecare calăul celor dimprejurul lui. Patima avariției se resfrânge și asupra lor. Incepând dela rochia nevestei și până la banul economisit pentru lumânare, avariția împrășteie în jurul ei tristețea și dezolarea. Avarul se bucură de banul adunat: are deci o contravaloare. Ceilalți se oflesc însă sub tirania unui vițiu neîmpărțășit. Lipsa lor silnică nu e înveselită de sclipirea voioasă a aurului adunat... Trebuie să rabde în tăcere un jug de flece clipă. Uraganul pasiunii trece pe lângă dâșșii, rozând încă o economie de un gologan, din haine, din pâine, din modestele plăceri ale vieții...

Trebuie totuș restabilit un echilibru.

Un avar își poate chinui familia. N'o ruinează însă. Pe căi aspre, triste și silnice îi prepară chiar un viitor mai bun. Din durerosul lui ban va ieși bucuria de mâine a urmașilor.

Privită chestiunea și dintr'un punct de vedere mai larg social, avarul este mai puțin primejdios decât risipitorul, marele favorit al tuturor literaturilor. Un avar e un

om cinstit. Având instinctul proprietății până la ferocitate, o respectă și la alții. Ne voind să piardă o fărâcă din ceia ce are, nu se atinge de bunul altuia, decât pe căile legale.

Nu tot așa și risipitorul. Ne având nimic, nu respectă nimic... Ne având instinctul proprietății, n'o admite nici la alții. Un risipitor e un canal, prin care banul rotund se rostogolește fără odihnă, de oriunde ar veni.

Un risipitor își cheltuiește la început avutul. E slobod s'o facă. Pe urmă e silit să recurgă la împrumuturi. Incepe lungul convoi al creditorilor și al cămătarilor; jocul de cărți, combinațiile piezișe, polițele false, cărțile măsluite și totala degradare morală. Nici odată un avar nu va ajunge în această prăpastie. Nici un avar n'a iscălit o poliță falsă; n'a dat nici chiar una adevărată.

Și totuși risipitorul e simpatic. Sub forma unui zâmbet suveran și a unei mâini întinse cu cordialitate, el apare în opera lui Molière ca și în întreaga literatură universală, semănând dezastre. Banul aruncat cu o atât de superbă dărnicie, este adesea banul văduvei și al orfanului... Nimeni nu se întreabă însă de unde vine. Cade pe masa verde sau pe nimicurile vieții cu o elegantă nepăsare. În loc de dezgust trezește admirație. Și în loc de a fi privit ca un mare ferment de dezorganizare socială, risipitorul este privit cu simpatie și bună-voință. Nu e nici ridicol, nici odios ca avarul. E un favorit al opiniei publice.

E. LOVINESCU

Tristeța fericirii

Nu mă 'ntristează toamna cu sura ei povară
De-adânci tristeți ce 'mbracă și case și copaci;
Nu mă 'ntristează toamna când păcelele coboară
Și ochii noștri-acasă se 'ntorc tot mai săraci.

Pe suflet mi se lasă tristeță nesfârșită,
Când râde primăvara în albele grădini...
Adânc mă întristează și ochii tăi, iubită,
Când ochii mi-i inundă doritele lumini.

Și dac'atunci sălbatec mi te cuprinde brațul,
Nu este fericirea, nu-i termecatul gând,
Acea ce-mi sporește în braț și 'n piept nesațul
Sunt bulgării ce 'n groapa mi de mări i-aud căzând.

G. ROTICĂ

CĂLĂTOAREA

I

Se sculase în întuneric și pipăind caută să se îmbrace. Butonul electric era alături dar nu-l deschidea. Măinile care puteau umbla pe haine nu puteau face gestul cel-lalt, gestul așa de necesar de a lumina. Aveau totuși puterea fizică necesară, nu erau paralizate. Picioarele se mișcau și ele. Voința și ea funcționa. Vrea să aprindă ca să vadă ceasul. Pendula mică era pe măsură alături, nedespărțită.

Avea și voința și puterea și totuși nu ascultau. De cine nu ascultau? Ce alt capriciu, care alt stăpân comanda în ea absurditatea asta mărunță?

Pe jumătate îmbrăcată rămase pe marginea patului, pe când treceau minutele—acele pe care le auzi umblând pe drumul timpului, întocmai cum auzi pașii unui drumeț afară.

Apoi aprinse. Era ceasul trei noaptea... Numai trei!.. Prea de vreme.

Dormise oare până atunci? Nu veghease... nici nu dormise. Intre amândouă. Durerea o chinuise clipă cu clipă în inconștiența somnului. Așa ca pe cineva care ar dormi adânc și pe care alt-cineva l'ar scutura cu barbarie de tot trupul, i-ar infige degetele în celulele creierului, i-ar răsturna în conductele vinelor mersul sângelui, l'ar apuca, l'ar trage de fie-care fibrilă. Așa îi fusese somnul.

Acel cineva chinuit era ea și chinuitorul era durerea ei.

Se va culca iar. Să mai doarmă.. să nu stea deșteaptă.. Aceeași trudă în semi-somnul turbure!

Când sări din nou în sus era cenușiu afară, aproape ziuă. Se vedea ceasul: Șase!. Târziu.

Adună cele câte-va lucruri mici rămase și fu gata de plecare. Odaia era urâtă cu pereții ei pătați, goliți de orice obiect mai personal: Patul de fier, canapeaua învelită cu pânză, masa goală cu un jurnal deasupra, cuierul gol, scaunele.

— Unele mărunțișuri nu încăpeau în valiza mică de piele. Le grămădi într'un sac portativ de pânză. Trebuia să-l iee tot ea în mână. Nu lua trăsura. Gara era numai la zece minute. N'avea nici bani la îndemână. Iși făcuse socoteala. Cei patruzeci de lei, bacșișul Anei erau pe masă, și alți douăzeci în pungă, așa,.. pentru drum.

Care drum? Unde mergea? Cenușiul din geam părea un orizon imens acoperit cu ceață, care cuprindea tot pământul ascunzând drumurile toate.

Mergea la gară!.. Se întorcea acasă. Totuși nu avea casă. Casa ei arse în ajun. Se prăbușise dintr'odată.. Mare, frumoasă, solidă. Minunată clădire albă în Cetatea albă și vie, aprinsă dintr'un trăsnet, înainte ca ea să fi putut înțelege de ce! Atât!

Se întorcea acum acasă. Erau unde-va patru pereți; aceia anume

cu înfățișarea lor anume, care se chemau casă părintească. Pentru cine nu avea locuință ar fi putut fi un adăpost; pentru cine era ca ea rămas pe drumuri, ar fi putut fi un refugiu. Și nu era.

Ana trebuia să vie să o scoale. Nu venise și nu putea pleca fără să-i dea bacșișul. O căută prin „Hallul“ luminat slab, apoi dibui pe coridoare întunecoase. Nu era nicăieri. Se întoarse în odaie. Cineva urca scara. Poate era sora ei. Trebuia să vie, așa cât de dimineată, ba chiar să o însoțească la gară... Era Lina servitoarea Myrhinei. Spuse că „domnul“ sosise noaptea pe neașteptate dela Chișinău bolnav și „cucoana“ nu putea să vie. Știa că Myrhina ar fi venit orice ar fi fost, și că numai treburile mărunte o opriseră. Myrhina o iubea. Suspină!

Se turbură apoi pentru surioara scumpă. Ce-o fi fost la ei? Înțorcerea asta era neprăvăzută.

Dacă cumnatul ei avea vre-un necaz mare? De ani lungi ele sufereau în același timp loviturile și încercările...

Lovituri și încercări? Așa se putea chema ce i se întâmplase? Căuta pentru durerea ei un nume. Cu mâini, cu glas care tremurau, care dărdăiau de o frigură cumplită, căută înăuntrul simțirii cu simțirea și nu găsi.

Își aduse aminte de ceva care fusese glumeț, și amintirea glumeață se strâmbă cum se strâmbă morții. Da! sufletul și gândul au mâini și glas și genunchi.

Nu-i trebuiau genunchi. Nu avea nici o vină ca să se aștearnă în genunchi la genunchii Lui.

Avea să stea în genunchi când va găsi un colț de timp și de loc ca să întrebe pe Dumnezeu: Dece e mizerabil?.. Da... Așa... Să-l întrebe... în genunchi... fiindcă credea în Dumnezeu, fiindcă îi iubea și asta nu se poate schimba, să-l întrebe dece e mizerabil! Dece dărmase casa ei printr'o lovitură nedreaptă, o lovitură măestrită, demnă de puterea pe care o închipuim Diavolului. Dar ea până atunci nu credea în Diavol. Nu! În Dumnezeu Unul A tot Puternic!

Ce fel de credință era a ei? Intr'o singură forță în care se închide și se încheagă tot și din care tot se desfiră și crește și rodește și piere și învie: binele și răul ca și Lumina și întunericul? O forță care conține și natura exterioară și sufletul, și spiritul; și căreia natura exterioară și sufletul și spiritul îi sunt tributare, și pe culmile lor cele, mai înalte rămân jos dedesuptul acelu adevăr misterios, acelu echilibru imponderabil armonice și distructiv pe care bine l'a încarcerat religia în rigida, stupida și simpla formulă a credinței fără cercetare: Să fii orb? Și să umbli pe drumuri neînțelese orb și supus.

Așa credea?..

Ea n'avea gânduri. Sta mică dar cu blestemul ei mare. În anatema ei nu era nimic violent. Glasul cu care blestema era strivit ca și simțirea, ca și energiile, ca și ființa ei toată, parcă ieșea dintr'un corp în adevăr copleșit sub dărâmaturi uriașe. De aceea și mâna ei amorțită abia încerca gesturi paralizate repede de durere. Zicea „mizerabil“ dolent,

slab ca o victimă dureroasă, căreia îi fuge ultima credință în bine odată cu cel mai mare bun.

...Sora ei totuși i-ar fi adus o mare ușurare dacă i-ar fi fost alături.

Sacul de pânză era urât. Il înveli în blana ei de gât. Purta astfel o povară vulgară subțoară și învelitoare luxoasă.

Trimise surioarei cuvinte de rămas bun: Să-i scrie! Să-i spue dacă cumnatul ei e sănătos și nu s'a întâmplat nimic.

Pașii Linei scoborâră iar treptele. Ea, porni iar pe coridoare în căutarea Anei. N'o găsi.

În odaia de alături era acum lumină. Sta acolo chiar proprietărea. Așa știa. Auzea mișcând; se vede că era sculată. După multe ezitări spuse cu glas acoperit, lângă ușă: „E cine-va deștept?” Vroia să lase cui-va bacșitul Anei. Nu răspunde nimeni. Iar șopotii. Ușa se deschise și o femeie străină pe jumătate îmbrăcată, se uită la ea aspru, rece și întrebător. Nu-i explică nimic. Scuzați-mă! spuse: Ușa se închise. Căzda se mutase pe semne din odaia aceea!.. Ce de vreme se scula noua locatară!.. Poate avea vre-o slujbă?

Întârzia. Trebuia să fie din vreme la gară ca să poată găsi loc. Așa îi spusese șeful. Totuși era cu neputință să nu dea bani fetei care o slujise.

Odaia, lumina, plecarea, toate aveau un aer de mizerie... și sufletul, ființa erau tot așa de mizerabile, umilite, sărăcicioase.

...Să lase banii pe masă în cameră! Ana ar fi intrat probabil cea dintâi! Dar dacă intra alta?

Se scobori. Va scrie surioarei să treacă a doua zi pe acolo.

...Nici așa nu era bine. De azi până a doua zi fata aceea va crede că a plecat urât... A plecat urât?.. Nu putea suferi ocară din gândul acelei servitoare și suferea totuși o ocară fără de asemuire cu aceea, în gândul celui mai bun. Dar împotriva aceleia nu putea nimic.

Se întoarse din drum; urcă iar. Cum ajunsese vestibulul îi ieși înainte Ana cu ochii umflați de somn, cu glasul îmbrobodit. Căuta să se scuze că nu a deșteptat-o.

Scoase banii. Erau opt hârtii de câte cinci lei. Ii veni în minte că poate nu era destul. I le dete încet una câte una ca să se înșele pe ea singură. În ajun seara, seara zilei aceleia grozave, o servitoare pe care nu o mai văzuse îi făcuse un serviciu neînsemnat și cu un gest nervos îi dăduse douzeci de lei. Auzise mulțumirile ei nesfârșite Ana mulțimea acum și ea, dar parcă nu era destul de bucuroasă... și nu mai avea alți bani... numai cei douăzeci pentru drum. Pentru tot drumul la care pleca în lume singură, fără casă, fără, de nimic, fără de nimeni... fără de El... și fără ca cel puțin ceva, unde-va, printr'o mișcare de egoism și apărare împotriva durerii, să-i apară ca un refugiu.

În acel ajun, în ziua nenorocirii, cu toate că nu-și da bine seama și credea că „nu se poate” fiind-că „nu e drept” i se păruse că e sfârșitul pământului și ori unde umblase cheltuise dezordonat tot ce mai avusese, o sumă colosală relativ cu micșorimea întrebunțarilor. Unui birjar care nu se mulțumise cu douăzeci în dăduse patruzeci de lei ca să nu mai schimbe. Nu putea face decât mișcări scurte și stacodate. Unui hamal tot douăzeci și tot atât unui cerșitor. Hamalul

ncepuse o binecuvântare care o urmărise pe când fugea de manifestarea asta sgomotoasă și neobișnuită. Cerșetorul amuțise și birjarul tăcuse, nedumerit de trecerea ei descumpănită dela tocmeală la risipă.

Fără de nici un gând pecis i se părea că deatunci înainte numai avea nevoie de bani; ca și cum viața s'ar fi isprăvit în ziua aceea. Totuși nu credea că va muri nici nu se gândea să se omoare, dar trecea printr'unul din acele momente când numai ai puterea să trăiești. Mai târziu avea poate să-i vie în ajutor forța care susține și ridică pe cei ce nu sunt destinați să fie învinși. Acum era mică, slabă și nenorocită. Coborî a doua oară, apăsată parcă din urmă de nemulțumirea presupusă a Anei cea de treabă și care desigur nu se încumela să profundeze, nici să protesteze.

Părea că fuge de unde-va rușinată, cu toate că nu avea nici o vină.

Se scobora în întuneric pe scară, spre lumina lingavă deafară. Mișcarea asta îi aduse mecanic înapoi pe cea cu care scoborâse în ajun scara casei ei care se înegrea subț flăcări. Cum o scoborâse în întuneric gonită dinapoi de nenorocire fără să mai întoarcă capul! Cum scoborâse spre gangul negru cu pași cărora graba și oropisirea le întărea mersul, care nu dibuiau, ci fugeau hotărât, în acele tenebre din ce în ce mai opace! Cum părea că scara neagră o adâncește în negurile proprii ei vieții și calvarul sufletului ei nu suia un munte de durere ci o năruia josnic cu fiecare pas care surpa ceva subț el. Din capătul scării se ivise o lumină slabă, pe care o ținea El, ca și cum descindea într'un cavou în care se va îngropa de vie și el e cel care o osândește și tot el cel care îi lumina ultimii pași, și i se mai părea că pogoară pe drumul nelimitat al soartei dela lumină la întuneric.

În orașul viu în care până ieri îi creștea subț pași pe fie care zi o treaptă de lumină spre ascensiunea ei cuceritoare; în orașul viu pe care în ajun îl simțise întreg cu toată cuprinderea lui de piatră și de viață al ei, și mai presus de cetate simțise supusă și cucerită puterea însăși care comandă clădirea lumii și a vieții; în cetatea vie în care se simțise nenuritoare și suverană, i se deschise deodată o prăpastie subț picioare în domnia besnei, care acum i se lungea dinainte dealungul timpului într'un drum cenușiu și sărbăd și în aceea negură era o mângâiere că deasupra mormântului îi ținea candela însăși mâna celui iubit.

...Acum în dimineața asta se scobora dela întunericul coridoarelor la lumina mohorâtă a străzii ca spre singura lumină tristă la care viața ei putea să mai năzuiască.

Cenușutul dimineții se albea treptat. Pe trotuar erau destui trecători: soldați, femei, lume felurită. Veneau dinspre gară în oraș și decât toți ea se simțea mai umilă cu sacul care-i atârna greu pe mână, sacul de pânză ordinară peste care sta încolăcită zibelina, și care părea samurul concret al suferinței ei nedrepte și umilitoare.

Cu pași mărunți și repezi trecea ca o biată fugară, ca o exilată printre oamenii mulți și o durea brațul. Își mută sarcina pe mâna cealaltă și suspină ca toți împovărații.

Un trecător întoarse capul după ea; nu băgă de seamă; capul ei era lăsat în jos ca al vinovaților, ca să nu o vadă nimeni. Nimeni

„Să nu vadă că nu mai e fericită, Ea, fericita de ieri. A nu fi fericit, când ai avut fericirea! Iși strecură mersul sfios printre oamenii care toți îi păreau mai buni ca ea, mai vrednici, toți oamenii ticăloși.

De vre-o două ori îi scăpătaseră din ochi șiroaie lungi apoi oprite și peste bereta trasă tare pe ochi, se acoperise cu un vual înflorat des.

În gară trecu prin mulțimea, care dogora și duhnea, cu sacul ei și cu mica valiză și le puse jos alături, ca un milog casă-și caute în punguliță biletul. Lunecă prin trecerea îngustă a controlului și se duse drept în camera șefului de gară așa cum o chemase. Nu era acolo. Întrebă de el cu glas mic de tot, ea cea strălucitoare de alaltăeri când venise să și îngrijească de călătorie. Domnișoara dela telefon o recunoscua dar sta la îndoială tocmai pentru deosibirea asta. Iși spuse numele. Era așteptată.

„A zis să stați nițel că are grijă“. Avea un glas ca o țimbală, care o durea. Se așeză pe marginea canapelei ca cei care n'au aplomb în viață, cu ochii pe geamul prin care se vedea trenul încărcat până pe ultimele trepte, plin deasupra pe coperișurile vagoanelor și în care cu donă ceasuri înainte de plecare numai încăpea un om.

Peronul furnica totuși cu un șgomot în care se amestecau glasurele rugătoare, protestările ca și cutreeratul mulțimei. Iși ostenea vederea pe mulțimea aceea cu mișcare și huet de val neastâmpărat.

Mută ochii pe ceasul cel mare din perete unde minutele treceau.

— Dacă nu se va putea alt fel, va rămâne! Se va duce cu traista ei la surioara. Va trece înstrăinată pe lângă casa unde locuise... îi curseră lacrimi calde până pe mâini.

Când crezu că glasul îi este destul de întărit spuse încet: „nu-mai vine“! Domnișoara tăcu aplecată pe niște hârtii, apoi zise ascuțit dar binevoitor și cu convingere: „Are grijă. Mi a spus să așteptați liniștită... dar... să trimit să-l cheme“.

Un impiegat ieși ursuz. Minutele treceau mereu. Trenul sta liniștit ca un om sătul care se odihnește pe când peronul se agita tot mai tare.

„Dela unu noaptea a tras garnitura la peron“ observă Domnișoara. Întrau mulți în birou cu cereri, cu reclamații. Un funcționar care vorbea pe nas le spunea calm câte ceva de consolare cu mențiune: că el nu poate nimic.

Un preot bătrân se rugă stăruitor: „Să mă urc, taică... doar să mă urc nițel... că așteaptă și preoteasa“.

Și cu toată această pretenție moderată, cu tot acest argument hotărâtor, funcționarul rămâne imperturbabil. Un Keferist cerea avantații de corporație repetând: Eu sunt dela C. F. R. și impiegatul îi arăta trenul și pe șef undeva în marea aceea de lume: „Da! încearcă!“.

Ea se resemnase. Sta mereu pe colțisorul de canapea cu sacul odihnit alături. Amorțise.

„Uite șeful!“ Tresări ca și cum ar fi venit un mai mare al ei. Prin geamul ușei, înaltul personajiu îi făcu un semn liniștitor. Atunci răsuflă și se odihni mai adânc în canapea. Avea să plece. Ființa ei orfană se bucură că a găsit un protector.

La șapte și un sfert șeful intră suflând puternic ca un luptător „Mergem, zise“!

Ea salută modest pe Domnișoara și îl urmă supusă și temătoare ca un copil. Așa mică slabă, tristă, s'ar fi nimic în gloată fără ace sprijin. Ii era frică de mulțimea aceea pentru care era o dușmană privilegiată. Se sfia de acei oameni care se războiau pentru un drept egal cu al ei și în dauna cărora ea va călători; Și totuși în mulțime nu era nimeni mai vrednic de ajutor, mai nevoiaș suflet ca al ei.

Pe treapta unui vagon păzit de soldați un maior vocifera. Sentinela, un soldat mărunț, nu-l lăsa să se urce. Zărind pe șef îl apostrofă. Curseră cuvintele iritate și amenințătoare. Cu vocea lui sonoră de bariton, șeful svării limpede și bine frazat: „Reclamați, Domnule Maior, reclamați la marele cartier! Reclamați! Eu nu pot face nimic. Acolo e compartiment militar. Dar ar fi mai bine să fiți răbdători. Va soldat veni ofițerul de serviciu și vă va servi”. Maiorul s'guduia cu furie vagonul, și își sufla mânia și amenințarea în obrazul micului implacabil.

La scara a doua a aceluiași vagon, șeful bătu în geam și capul rotund și apoplectic al conducătorului se ivi:

„Lunescule, deschide Doamnei!” Cheia se învârti rotundă. Se urcă pe treaptă cu săculețul ei și întinse șefului mâinile ei încărcate, cu un gest de mulțumire.

O salvase. Trona pe scară ca o mică regină. Se uita împrejur. Impingeau acum cu coatele și genunchii să între după ea. Cei care erau mai departe protestau. Atunci cu glas tunător de matador șeful strigă: Nu intră nimeni decât Doamna!.. Are cineva ceva de spus! Să reclame! Sunt șeful gării București. Library Cluj

Mă cheamă Georgeovici... Pentru cei care au ceva de adăogat!”

Era de fapt unul din cei trei sub șefi care își împărțeau serviciul mișcării.—Pe timpurile acelea se putea cherna calvarul mișcării.—Șeful în biroul lui rezolva mai dela adăpost problemele supreme ale aceluși serviciu. Il zărise adinioarea. Un om distins la înfățișare, afabil cu orice, cu părul cărunț.

Dar aci în mulțime, subșeful Georgeovici era în elementul lui. Mai înalt ca toți, bine legat, oacheș cu o față deschisă avea un aplomb exuberant. Tăcut pentru luptă și comandă răcnea prin huetul de val, ca un tribun care totuși decretă tirania. Avea dreptate. Ori-ce șovăire l'ar fi dat pradă hoardei.

Ea se simțea cuprinsă de o admirație stupidă pentru acel curaj; soarta ei depindea de comanda aceea hotărâtă. Sta pe scara trenului atârnată ca o musculiță pe coama unui leu.

„Au venit domnul Prefect și domniile Deputați?” mai întrebă șeful Georgeovici. Capul rotund afirmă.

„Sărut mână” îi spuse cordial. „Și drum bun. Ce vrei! Alt-fel nu scapi de ei.. Până la urmă se strecoară aproape toți.. Ce putem să facem pe așa vremuri!” Plecă prin mulțime cu siguranță ce i-o dau puterea lui fizică și prestața morală.

În adevăr cele câte va sute de reclamații fără probe, cădeau zilnic în coșul desuetudinei unde se inecau nevoi mai mari în timpurile acelea zăpăcite, când drojdia războaielor turbura liniștea așezărilor și când fermentele prefacerilor sfâriau epocole în vinul tare la gazele lor amortitoare.

DURERI MARUNTE

Generalul X, fost multă vreme atașat militar la Paris, luase de curând comanda unei divizii de Dunăre. Înalt, fin, cu ochii profunzi, cu păr cărunt, noul comandant cucerise pe toată lumea prin apucăturile sale dîstînse. Era sufletul „causeriilor“ de salon susținând cu însuflețire, apărând pas cu pas, cu gesturi leneșe, blazate, teorii ușor paradoxale asupra amorului, artei, literaturii, care distrau societatea dispunând o la spirite fericite și glume vesele. Nu se petrecea fără el. Era invitat pretutindeni. Văduvele—toate de războiu—il urmăreau cu priviri incendiare, îl ispiteau cu răsuri scurte, provocătoare. În calea lui, duduile roșindu-se suspinau discret, știindu-l neînsurat, de se auzea pîn'la mansarde, înfine toți cei căsătorii făcuseră din el amicul casei. Apoi prietenii observară treptat că generalul, care lua masa la popotă și locuia la comandament, se arăta din ce în ce mai rar, pierduse culorile și bunele sale dispozițiuni, se plimba descoperit, agitat, pe alee lăturalnice, monologând cu gesturi ciudate, ce spîntecau aerul ca niște lovituri de sabie. Se svonise chiar că în serviciu era acum de o violență extremă. Nu mai primea audiențe, brusca ofițerii, repezea ordonanțele, nimeni nu știa ce vrea deși se căzneau toți să-l înțeleagă și n'ar fi îndrăznit nici unul să-l contrazică.

— „Cine a fost Christos?“ întrebă el pe un colonel, greu avansat la vechime, ce se prezentase în afaceri urgente de serviciu.

— „Fiul...“

— „...nimănu... un farsor“.

— „Adevărat, aici aveți dreptate“.

— „Cel mai mare filosof, colonele, mă 'nțelegeți?“

— „Foarte învățat, asta e adevărat“.

— „Lasă-mă... lăsați-mă... ia-ți hârtiile, răcni generalul trântind cu pumnul în masă, stropindu-se de cerneală, spre marea mirare a unei doamne, de o eleganță sobră, de o frumuseță netăgăduită, care apărută în cadrul ușii pe neașteptate, îl întrebă blândă, îndurerată ca o madonă:

— „Georges, scumpul meu, ce ai?“

— „Emma... Tu? tu aici? O ce fericire! Doamne ce bine că ai venit. Ia-mă... nu mă lăsa!“

— „Dar ce ai tu?... te simți bolnav?“ continuă ea, apropiindu-se îngrijată, privindu-l cu pasiune.

— „Nu dragă... sunt... să fugim... dacă mai stau înnebunesc. Mă crezi?“

— „Dar ce ai, ce simți“, și se porni sfioasă să plângă, lipindu-se de dânsul.

— „Să fugim, îți spun... De șase luni de zile de când comand divizia nu mă contrazice nimeni.“

— „Vai cât m'am speriat.. Dar de ce te superi? Eu cred că trebuie să fie foarte comod“, exclamă ea liniștită, răsând cu ochii umezi.

— „Comod?.. bravo! Dar înțelegi tu ce înseamnă să ai zilnic a face cu resemnați, cari aștern sugativa și aprobă orice enormitate?

— Ioane!

— „Ordinați !..“

— „Ad'o cufărul.

Și hotărât de moarte arunca grămădind la întâmplare în lada deschisă în mijlocul odăii, cărți, haine și bibelouri.

Peste câte-va zile, prietenii aflară din jurnale demisia generalului, pe care toți îl credeau făcniț.

MAIORUL GHEORGHE BRĂESCU

NOCTURNE

1. Din balcon

Gândirea-i vis și umbra imperiul fanteziei;
un zvon de frunză pare copilul reveriei...
Iar noaptea toarnă 'n fiecă cupă-floare un strop
mișcând, cuminte, creanga de teișor și plop.
Adie lung... Și boarea foșnește printre-alei
de parc'ar fi parfumuri din rochiile femeii
ce ar valsa pe lacul grădinii adormite
tot mai discret, tot mai pierdut, mai oboșite...

2. Răsărit de stele

În colțul șters al străzii un bob sfios de aur
în pălpăe: fanarul... Iar noaptea pare-un maur
ce s'a nvelit de-a 'ntregul în bolțile albastre
prinzându-le c'o mie de-agrafe și de astre.
...Fricoasă, pieptul rece, privind în gol, noptatec
te-ai strâns ușor de mine cu brațul tău molatec
și cum îți sorb amorul pe mică gura ta
în ochi-ți mari—o noapte—se mai ridic'o stea.

3. Retorism

Ași vrea ca să iubești; așa vrea să-ți mistue amorul sănii
și să te enerveze seara, o simplă strângere a mâinii...
Ași vrea să văd cum indolentă, în colț un fir de gând
înghemi—
cum răzi silit și cum mai bine ai vrea 'ntre perine să gemi!
Ași vrea să nu mai răzi cu răsul acela plin și tremurat
ci ascultând cum moare 'n sală un vals banal și demodat
să vii să-ți recitez cu mintea pierdută ca o barcă 'n ceață
un basm galant, o mie unu de versuri cizelate 'n gheață—
un sonet sculptat de dragul răsăriților tăi sănii
o poemă, o poemă pentru palidele mâni...

F. ADERCA

O M U L

*Am prins în mîna-mi lemnul și-am muncit
Din el să tac putere dătătoare
De tot ce poate trupul să măsoare
Cînd crește, în lumină înflorit.*

*Apoi, stăpîn pe-a lutului izvoare
I-am spus văzduhului: sunt fericit
Căci am visat că 'n plaiu-ți nesfîrșit
Domni-voi: rege, dincolo de soare.*

*Și am pornit; cu sufletul întins
Ca și un arc, cercam să-mi fac săgeată
Din ochi, din inimă, din pieptu 'ncins...*

*...Era o zi frumoasă, mîngîiată
De adîncimi senine, cînd învins
Cu brațele deschise încă : „iată
„Sunt amețit“ zisei... „de Necuprins!“.*

ALEXANDRINA SCURTU

Ispită

*Fantastic luna 'n fund de zări răsare
Și-aprinde 'n apă stropi de diamant,
E un moment atât de culminant,
Incît ispita 'n mine iar tresare ;*

*Ce-ar fi acum să intru 'ncet în mare
Și să mă las cu brațe de amant
Să mă târască valul în neant,
Intr'o beție fără deșteptare ?*

*O mare! Ce grozavă voluptate
Ar fi în patul tău de unde reci,
Să curm eterna mea singurătate*

Cu moartea cununându mă pe veci !

*Dar dacă nici acolo nu-i dreptate,
Și numai truda trupului o 'neacă ?*

ALICE SOARE

Poeme biblice

Moise grăind către Domnul

Și cum înfățișa-se-va robul Tău înaintea norodului? Că picioarele mele sunt bătute de vânt și furtună și trupul mi-i ostenit și sunt mic și temător, Doamne. Impăratul va pune slugile să mă lovească, și pietre mi se vor svârli în cap. Iară mulțimea privind cu ochi răi cătră mine, scuipa-va tața care Te-a văzut și care s'a uimit, o! Doamne. Crede-va cineva că robul Tău a simțit harul Cerului și privirea lui a închis icoana Eternității Tale? Putea-voi stăpâni norodul care va rânji neîncrezător și păcătos, călcându-mă în picioare și strivindu-mi pleoapele ochilor, a ochilor luminați o clipă de arătarea Ta?

Nu! Doamne! Abate asupra-mi mâniile Tale și fă ca sufletul meu să ardă în focul năpraznic, rupe carnea trupului și ucide-mi toate avânturile. Să mă târăsc ca șarpele și să beau, insetat, din mocirlă; câinii să mă sfășie și corbii să-mi bea sângele: eu voiu prea-slăvi mărirea Ta fără sfârșit și mă voi minuna, smerit adânc, de bunătatea ta nemărginită.

Ci nu mă trimite norodului care nu Te cunoaște și nu Te-a simțit,—o Doamne? Nori aducători de zavistie acopăr cerurile. Vânt cumplit prinde a sufla. Ție mă închin, Doamne, și Ție mă mărturisesc: că robul Tău e nevolnic și tremură păcatele în el și vrea pedeapsa Ta, izbăvitoarea Ta, pedeapsă.

Aprinde torțele; să ardă cerul, să fie foc uriaș și să mă afund în flăcări,—beat de fericire, Doamne—Părintele părinților mei.

NALUCA

Aceiaș toamnă rece și bronzată
Cu purpură pe ramuri și alei,
Cu galbene medalii prinse 'n tei,
Cu zarea în amurg înflăcărată.

Aceleași umbre albe de femei
Și liniștea de-altar ca altădată,
Dar numai patima-mi înfrigurată
Zadarnic fuge după umbra ei.

Se starmă 'mpărăția de lumină
Și-s părăsit în veșteda grădină
Ce moare 'ncet subt platoșa-i de aramă.

Coboară de pe ramuri noaptea rece
Și 'n sufletu-mi cutremurat de teamă
Năluca fericirii grabnic trece...

B E Ţ I E

Așa te am cunoscut: o vijelie
Ce smulge și ridică pînă 'n slavă,
Amețitoare cupă cu otravă
Din care am sorbit durerea-mi vie.

Făcînd din orice clipă-o veșnicie,
M'ai stăpînit și totuși mi-ai fost sclavă,
Poruncitoare în iubirea-ți gravă
Și umilită 'n clipe de beție.

Treptat treptat s'a risipit himera,
In zări de ceață-a dispărut Cytera
Cu bogăția sufletului meu.

...Dă mi înapoi tu aripele mele,
Dă-mi iar puterea mea de tînăr zeu
Să mă înalț la cerul tău de stele.

ION SÂN-GIORGIU

CRONICA TEATRALĂ

Vălul fericirii, de G. Clemenceau

Piesă mai mult de atmosferă decât de realizare dramatică, *Vălul fericirii* uzează de un procedeu adecuat: imperiul Chinei și oamenii de acolo vor înfățișa o lume depărtată de a noastră, lărgind și mai ales adâncind perspective. E procedeul minunatelor „scrisori persane”, e în fine proiectarea în cadrele unui *mit* a unor adevăruri de pretutindeni, și adânc omenești. Ironia fină și învăluită în discreție nuanța minunat treimea primă a unicului act al piesei. Cu ea se putea sfârși prea bine *proverbul*: Fericirea e a celor ce nu văd. De aceea eroul era orb. Vederea împedează care a revenit era o vecinică durere pentru cel deprins, în noaptea orbirii, să poetizeze lumea.

Până aci intenția părea clară: pe un fond esențial liric se broda amănuntul epic al proverbului. Fiind vorba numai de atmosferă, ea fusese prinsă. În incropirea ei se sublinia delicat satira dureroasă.

De fapt piesa nu se sfârșește acolo unde totul arăta că se putea și mai ales că trebuia să se sfârșească. În celelalte două treimi ale *apologului* se mai îngrămădesc încă două acțiuni. Se părea că trei acte se contopesc în unul singur, despărțite prin cântecul din lut, ca și trilogiile clasice prin cor.

Tonul se schimbă și el. Retorismul și tirada apar sdruncinând o impresie de început care trebuia să rămâie finală.

Cu ultima desnădejde „*Vălul fericirii*” se agăța de o himeră, sfârticându-se în bucăți: încercând să fie dramă își falsifică întreaga structură.

D-l Soreanu a simțit aceste svâcniri neașteptate ale scenelor. Numai datorită mării sale creații am putut trece peste ele.

Prin contrast cu plinul sufletesc depus în acest rol, ne gândeam la ce ar fi fost acest prim personaj pe mâinile unui actor lipsit de această minunăție și impunătoare unitate.

MIHAIL IORGULESCU

BIBLIOGRAFIE

S'a primit dela *Cartea românească*: *Teatrul Sătesc*.

Th. D. Speranția :

” ” ”

” ” ”

Florian Crisiescu :

Mireasa

Mana vacilor

Ce poate lenevia

Două surde.